

JURK

Juridisk rådgivning for kvinner

Ekteskap

FORORD

Denne brosjyren er utgitt av Juridisk rådgivning for kvinner (JURK). JURK er et studentdrevet rettshjelptiltak som gir gratis juridisk rådgivning til alle som definerer seg som kvinner.

JURK tar forbehold om regelendringer i tiden etter publisering.

Vi takker for gode innspill fra øvrige medarbeidere i JURK.

Revidert, Oslo, september 2023, Mona Lajili

JURK (Juridisk rådgivning for kvinner) gir gratis juridisk rådgivning til alle som definerer seg som kvinner. Du kan finne informasjon om oss på internettsiden: www.jurk.no

Vi tar imot nye saker: Mandag: kl. 12-15
 Onsdag: kl. 09-12 og kl. 17-20

Du kan også ringe oss på 22 84 29 50 eller komme til oss i Skippergata 23, 0154 Oslo.

Du kan alltid sende inn saken din til oss elektronisk! Det kan du gjøre på www.jurk.no → «Send oss din sak!»

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.0 BROSJYRENS FORMÅL	4
2.0 REGLER FOR EKTEFELLER UNDER EKTESKAPET	4
2.1 Råderetten	5
2.2 Sameie.....	5
2.3 Gjeldsansvar	6
2.3.1 Hovedregel.....	6
2.3.2 Gjeldsansvar utad	6
2.3.3 Gjeldsansvar innad	6
2.3.4 Unntak fra hovedregel	7
2.4 Underholdsplikt	7
2.5 Opplysningsplikt om økonomiske forhold.....	8
3.0 FORMUESORDNINGEN	8
3.1 Felleseie	9
3.2 Særeie.....	9
3.3 Ektepakt	11
3.3.1 Formkrav for ektepakt	11
3.3.2 Urimelig ektepakt	11
3.3.3 Tinglysning av ektepakt	12
3.3.4 Formkrav for særeie bestemt av andre	12
4.0 FREMGANGSMÅTE VED SEPARASJON OG SKILSMISSE.....	13
4.1 Mekling.....	13
4.2 Separasjon.....	13
4.3 Skilsmisse	14
4.3.1 Skilsmisse etter separasjon.....	14
4.3.2 Skilsmisse etter samlivsbrudd	14
4.3.3 Skilsmisse på grunn av overgrep.....	15
4.4 Annet om skilsmisse.....	16
5.0 PRIVAT OG OFFENTLIG SKIFTE	16
5.1 Privat skifte	17
5.1.1 Skifteavtale	17
5.1.2 Urimelig skifteavtale	17
5.2 Offentlig skifte.....	18
6.0 DELINGSREGLENE I EKTESKAPSLOVEN.....	19
6.1 Skjæringstidspunktet	19
6.2 Hovedregel: Likedeling	20
6.3 Skjevdeling	21

6.3.1 Skjevdeling er et nettokrav	21
6.3.2 Skjevdeling må kreves og bevises.....	23
6.3.3 Verdivariasjon	23
6.3.4 Ektefellen må eie det de skjevdeler	24
6.3.5 Unntak fra skjevdeling	24
6.4 Unntak: Særeie.....	25
6.5 Gjeldsavleggelse	25
7.0 RETTIGHETER TIL EIENDELER	26
7.1 Naturalfordeling.....	26
7.2 Utgifter fra samlivsbruddet til skiftet er avsluttet	29
7.3 Følgende eiendeler kan en ektefelle holde utenfor delingen.....	29
8.0 ANDRE SPØRSMÅL	30
8.1 Ektefellebidrag.....	30
8.2 Midlertidige avgjørelser om separasjon, bidrag, bruksrett og besøksforbud.....	31
8.3 Lovvalg	32
9.0 EKSEMPEL PÅ SKIFTEOPPGJØR OG SKIFTEAVTALE.....	32
9.1 Faktum	32
9.2 Verdimessig fordeling	33
9.3 Naturalfordeling.....	35
9.4 Skifteavtale	36
10.0 HVEM KAN DU KONTAKTE FOR MER HJELP?.....	37

1.0 BROSJYRENS FORMÅL

Målet med denne brosjyren er å kort forklare forskjellige juridiske spørsmål som er viktige i forbindelse med ekteskap. Formålet med brosjyren er å gi leseren mulighet til å se hovedproblemene som kan oppstå i den forbindelse, og å gjøre leseren bevisst på sine rettigheter. For å få denne kunnskapen vil brosjyren gjennomgå de viktigste temaene innen ekteskapsloven.

De reglene som gjennomgås i denne brosjyren gjelder kun for de som har inngått et gyldig ekteskap. Samboerskap blir ikke regulert av ekteskapsloven uansett hvor lenge man har vært samboere. Hvis man har spørsmål om samboerskap, kan man henvende seg til JURK for informasjon om sin rettsstilling.

Denne brosjyren forklarer flere av reglene i ekteskapsloven av 1991. Til venstre i brosjyren finner man paragrafen (§). Paragrafene henviser til reglene i ekteskapsloven. Ekteskapsloven er forkortet til el. Står det for eksempel, jf. el. § 58 til venstre, betyr dette at teksten du leser til høyre beskriver regler du finner i ekteskapslovens paragraf 58.

2.0 REGLER FOR EKTEFELLER UNDER EKTESKAPET

Eneeie og sameie I denne delen av brosjyren beskriver vi eierforholdet og formuesforholdet mellom ektefeller under ekteskapet.

Eierforhold betyr hvem som eier hva. I eierforholdet mellom ektefeller er det to begreper som er sentrale: *eneeie* og *sameie*. Eneeie er når en ektefelle eier noe *alene*. Sameie er når en ektefelle eier noe *sammen* med noen andre, for eksempel den andre ektefellen.

Veldig mange forveksler eneeie og sameie med felleseie og særeie. Felleseie og særeie er begrep som ikke har noe med eierforhold å gjøre. Felleseie og særeie er relevant når man skal dele verdiene og eiendelene ved ekteskaps slutt. Det er viktig at man ikke forveksler disse begrepene med eneeie og sameie.

Du vil lære mer om disse begrepene senere i brosjyren.

2.1 Råderetten

Råde over egne eiendeler, jf. el. § 31 første ledd

Under ekteskapet kan ektefellene i utgangspunktet selv bestemme over egne eiendeler og verdier. Dette kalles råderett. Råderetten gjelder det som er skaffet både *før* og *under* ekteskapet. En ektefelle kan derfor som utgangspunkt fritt selge, gi bort eller forbruke egne eiendeler og verdier. En ektefelle har ingen rett til å råde over det den andre ektefellen eier.

Unntak for felles bolig, jf. el. § 32

Det er begrensninger for hva en ektefelle kan gjøre med ektefellens *felles bolig*. Dette gjelder selv om ektefellen er eneeier av boligen. En ektefelle må ha skriftlig samtykke fra den andre for å overdra, pantsette, forpakte bort, inngå eller si opp en leieavtale for en eiendom som benyttes som felles bolig. Uten slikt samtykke kan en ektefelle heller ikke overdra eller pantsette en andel, aksje eller obligasjon som leieretten til felles bolig er knyttet til. Dette gjelder uansett hvem av ektefellene som eier eller leier boligen. Regelen gjelder derfor også når en felles bolig er i eneeie.

Varigheten av samtykkekravet, jf. el. § 34

Kravet om samtykke for å selge felles bolig, gjelder i utgangspunktet frem til det er bestemt hva som skal skje med boligen i skifteoppgjøret.

2.2 Sameie

Stiftelse av sameie, jf. el. § 31 annet ledd

Sameie kan stiftes på forskjellige måter. Eiendeler som skaffes av begge ektefellene blir automatisk sameie mellom dem. Ektefellene kan avtale at en eiendel skal være sameie.

Selv om den ene ektefellen eier eller har kjøpt en eiendel alene, kan den andre ektefellen ha opparbeidet seg en sameieandel i denne i løpet av ekteskapet.

Hvis ektefellene er uenige om en eiendel er i sameie mellom dem, kan hver av dem ta saken til retten. Når domstolen vurderer om eiendelen er i sameie, ser den på om eiendelen er skaffet som et *felles prosjekt*, og om begge ektefellene har *bidratt* til anskaffelsen.

Sameieloven

Hvis ektefellene eier en eiendel sammen, vil retten til å bestemme over denne følge av reglene i sameieloven. Begge

ektefellene har rett til å bruke sameietingen til det den vanligvis brukes til.

Eksempel Hvis to ektefeller eier en leilighet sammen, har begge rett til å bruke den. Da kan ikke en ektefelle nekte den andre adgang, eller bytte lås for å stenge den andre ute.

Avtale Ektefellene kan også avtale hvordan de vil bruke sameietingen. I så fall vil avtalen bestemme hvordan den kan brukes.

2.3 Gjeldsansvar

2.3.1 Hovedregel

En ektefelle kan ikke stifte gjeld for den andre, jf. el. § 40 En ektefelle kan som hovedregel ikke stifte gjeld med virkning for den andre ektefellen. Det betyr at en ektefelle kun er ansvarlig for gjeld hun eller han stifter selv.

Gjeldsansvar utad og innad Det er viktig å skille mellom gjeldsansvar utad og innad. Gjeldsansvaret utad er et gjeldsansvar mellom en eller begge ektefellene og kreditor (for eksempel banken). Dette ansvaret har betydning for hvem kreditor kan kreve betaling fra. Gjeldsansvaret innad er gjeldsansvaret mellom ektefellene.

2.3.2 Gjeldsansvar utad

Ansvarlig alene Hvis en ektefelle *alene* er ansvarlig for gjeld overfor kreditor (utad), kan ikke kreditor kreve at den andre ektefellen betaler.

Solidarisk ansvarlige Ektefeller kan ta opp lån sammen, og da vil begge være ansvarlige overfor kreditor. Som regel er de da solidarisk ansvarlige. Dette betyr at kreditor kan kreve at én av ektefellene betaler hele beløpet.

Regresskrav Ektefellen som betaler hele beløpet kan da ha et *regresskrav* mot den andre ektefellen. Det betyr at den som betaler mer enn sin del kan kreve tilbakebetalt det som den andre ektefellen skulle betalt selv.

2.3.3 Gjeldsansvar innad

Avtale om Ektefellene kan avtale seg imellom at begge skal betale ned på

gjeldsansvar gjeld som bare den ene ektefellen har stiftet. Ektefellen som har stiftet gjelden kan da kreve penger av den andre ektefellen hvis de har en avtale om at begge skal være ansvarlige for gjelden.

Avtalen kan være muntlig eller skriftlig. JURK anbefaler å lage avtaler skriftlig, fordi det er lettere å bevise.

Felles forpliktelse I noen tilfeller har ikke ektefellene en klar avtale om gjeldsansvaret. Domstolen kan da vurdere om ektefellene har ment å forplikte seg sammen. Domstolen vil ta en konkret vurdering i hver sak.

Eksempel *Sevgi og Ole er gift. Ole har tatt opp et lån i banken for å kjøpe et hus til han og Sevgi. Ole og Sevgi har sammen blitt enige om at Ole skal ta opp lån og har en skriftlig avtale på at begge skal betale ned på lånet. Banken kan kun kreve penger av Ole, ettersom han er ansvarlig ovenfor kreditor. Ole kan kreve penger av Sevgi for den delen hun ikke har betalt på grunn av avtalen de har seg i mellom.*

2.3.4 Unntak fra hovedregel

I noen tilfeller kan en ektefelle stifte gjeld for den andre ektefellen ovenfor kreditor. Da kan kreditor kreve tilbakebetaling av begge ektefellene.

Inngå husleieavtaler, jf. el. § 41 første ledd Et av disse unntakene gjelder husleieavtaler. En ektefelle kan inngå en husleieavtale om felles bolig. En slik avtale vil binde begge ektefellene ovenfor utleier, selv om bare den ene ektefellen har inngått avtalen.

2.4 Underholdsplikt

Underholdsplikt, jf. el. § 38 første ledd Ektefeller har underholdsplikt. Dette betyr at begge er ansvarlige for arbeid og utgifter som går til felles hushold, oppfostring av barna, *felles behov* og den *andre ektefellens særlige behov*. Ektefellene kan bidra med penger, arbeid i hjemmet eller på annen måte.

Felles behov betyr at begge er ansvarlige for utgifter til bolig og forbruksutgifter, for eksempel mat. Ektefellenes særlige behov innebærer blant annet utgifter til klær, fornøyer, transport, lege og lignende.

Hvordan ektefellene fordeler oppgavene, bestemmer de i utgangspunktet selv. Utover dette skal hver ektefelle yte etter evne. Her vil blant annet ektefellens formue og inntekt ha betydning.

Pålagt underholdsplikt, jf. el.§ 38 annet ledd

Hvis en ektefelle ikke oppfyller sin underholdsplikt, kan den andre ektefellen i rimelig utstrekning kreve penger til å dekke utgifter nevnt over. Domstolen kan også pålegge ektefellen å betale bestemte beløp til den andre ektefellen.

2.5 Opplysningsplikt om økonomiske forhold

El. § 39

Ektefeller har økonomisk opplysningsplikt overfor hverandre. Det betyr at ektefellene må gi informasjon om sin økonomi som er *nødvendig* for å kunne vurdere ektefellenes økonomiske stilling.

Ektefeller kan derfor kreve at den andre ektefellen gir opplysninger om eller kopi av hun eller hans skattemelding. Ektefeller kan også kreve opplysninger av skattemyndighetene, banken og forsikringselskap.

For å få innsyn i den andre ektefellens økonomi kan en ektefelle kontakte den andres bank. En kan blant annet kreve opplysninger om hvor mye den andre har inntækt på konto, den andres gjeldsansvar og kausjonsansvar.

Ektefellers opplysningsplikt går foran andre regler om taushetsplikt.

Opplysningsplikten og retten til å kreve opplysninger har man frem til det økonomiske oppgjøret er avsluttet.

3.0 FORMUESORDNINGEN

Felleseie og særeie er to typer formuesordninger i ekteskapet. Formuesordningen (felleseie/særeie) har for folk flest størst betydning når ektefellene skal dele eiendelene og verdiene sine i skifteoppgjøret.

I denne delen av brosjyren blir det beskrevet hva felleseie og særeie er, og hvordan man kan avtale særeie.

Forskjellen på felleseie/særeie og eneeie/sameie

Felleseie er ikke det samme som sameie. Dette er det mange som misforstår. Om ektefeller har felleseie eller særeie har som hovedregel ikke betydning for ektefellenes råderett eller eierforhold (eneeie/sameie).

3.1 Felleseie

Hovedregel om felleseie, jf. el. § 58

Ektefellene har som hovedregel felleseie, hvis ikke noe annet er avtalt. Felleseie er alle ektefellenes samlede verdier, både det de eier alene og sammen (eneeie/sameie). Dette betyr de verdiene hver av ektefellene eide ved ekteskapsinngåelsen, og alt det som skaffes under ekteskapet.

Ektefellene kan avtale at verdier skal være særeie. Da er disse verdiene *ikke* felleseie. Ektefellene må avtale særeie i en gyldig ektepakt.

Hovedregel: likedeling, jf. el. § 58

Når ekteskapet oppløses, skal felleseiet som hovedregel deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld.

Et typisk eksempel er hvis en ektefelle har spart sine lønnsinntekter på en sparekonto under ekteskapet. Hvis ektefellene ikke har avtalt særeie, er disse lønnsinntektene felleseie. Disse oppsparte midlene skal derfor i utgangspunktet deles likt mellom ektefellene.

Skjevdeling, jf. el. § 59

Selv om utgangspunktet ved delingen av felleseiet er at man skal dele formuen likt, finnes det unntak fra dette. Et viktig unntak er *skjevdeling*. Du kan lese mer om skjevdeling i punkt 6.3 «Skjevdeling».

3.2 Særeie

Avtale om unntak fra deling, jf. el. § 42

Ektefellene kan avtale at det de eier eller senere skaffer skal være unntatt fra likedeling. Dette kalles særeie. Ektefellene kan avtale dette både før og etter at de gifter seg. Særeie må avtales i en ektepakt.

En gavegiver eller en som etterlater seg arv kan også bestemme at det de gir bort eller etterlater seg skal være særeie. Du kan lese mer om hvordan dette kan gjøres under punkt 3.3.4 «Formkrav for særeie bestemt av andre».

Særeievarianter	Ektefellene kan i en ektepakt avtale <i>delvis særeie</i> eller <i>fullt særeie</i> .
Fullt særeie, jf. el. § 42, 1. ledd	Fullt særeie, som også kalles fullstendig særeie, betyr at hver av ektefellene beholder det de selv eier. Ved fullt særeie vil eierforhold (eneeie/sameie) være viktig.
Eksempel på fullt særeie	<i>Ingrid og Susanne er gift, og har avtalt fullt særeie. Ingrid eier en båt alene (eneeie), og Susanne eier en hytte alene (eneeie). De eier huset de bor i sammen, med en halvpart hver (sameie). Ingrid og Susanne bestemmer seg for å skilles. I skifteoppgjøret beholder Ingrid båten, og får en halvpart av husets verdi. Susanne beholder hytta, og får den andre halvparten av husets verdi.</i>
Delvis særeie, jf. el. § 42, 2. ledd	Ektefellene kan avtale at bare en av ektefellenes formue er i særeie, eller at bestemte verdier eller eiendeler skal være særeie. Dette kalles delvis særeie.
Eksempel på delvis særeie	<i>Ingrid og Susanne er gift, og eier et hus sammen. De har avtalt delvis særeie. I ektepakten står det: «Ingrid skal ha særeie i 50 % av felles bolig».</i>
	<i>Ingrid og Susanne vil skilles. Ingrid kan holde det som er nevnt i ektepakten utenfor delingen. Alle verdiene som ikke er nevnt i ektepakten, er felleseie og skal i utgangspunktet deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld. Dette betyr at den andre halvdel av husets verdi skal deles likt mellom Susanne og Ingrid. Totalt beholder Ingrid 75 % av husets verdi, og Susanne får beholde 25 % av verdien.</i>
	Ektefellene kan i ektepakten bestemme hvor lenge avtalen om særeie skal gjelde. De kan også bestemme at avtalen om særeie kun skal gjelde hvis ektefellene ikke får barn sammen. I tillegg kan ektefellene bestemme at avtalen om særeie ikke skal gjelde ved den ene ektefellens død.
	Ektefellene kan bare avtale de ulike særeievariantene som står i ekteskapsloven. Merk at det finnes flere særeievarianter enn de som er nevnt her.

3.3 Ektepakt

3.3.1 Formkrav for ektepakt

Formkravene for ektepakt, jf. el. § 54

For at en ektepakt skal være gyldig, må den følge formkravene. Formkrav er regler for hvordan ektepakten skal være laget for å være gyldig.

Formkrav til gyldig ektepakt, jf. el. § 54

Formkravene for ektepakt er:

1. Ektepakten må være skriftlig.
2. Ektepakten må være signert av begge ektefellene samtidig. Eventuelt kan ektefellene vedkjenne seg sin tidligere underskrift samtidig. Dette betyr at ektefellene senere bekrefter overfor vitnene at det er deres signatur som står i ektepakten.
3. To vitner må være til stede sammen under signeringen eller vedkjennelsen av ektefellenes tidligere underskrift.
4. Vitnene må være godkjent av begge ektefellene, og vitnene må skrive under på ektepakten mens ektefellene er til stede.
5. Vitnene må vite at det er en ektepakt de signerer.
6. Vitnene må være myndige og ved full sans og samling.

Ektepakten er bindende for ektefellene hvis formkravene er oppfylt. Hvis formkravene ikke er oppfylt, er ektepakten *ikke* bindende.

Hvis ektepakten kun gir fordel til den ene ektefellen, er den gyldig selv om denne ektefellen ikke signerer ektepakten. Ektepakten er også da bindende for ektefellene og deres arvinger.

Eksempel

Kari og Ola er gift, og har kjøpt en hytte sammen under ekteskapet. Ola bestemmer seg for å gi Kari en flott 50 års presang, og skriver en ektepakt med to vitner som sier at hele hytta skal være i Karis særeie. Siden ektepakten kun gir en fordel til Kari, er formkravene fulgt, selv om hun ikke har signert, og heller ikke var til stede under signeringen av ektepakten.

3.3.2 Urimelig ektepakt

En ektepakt er en avtale. Utgangspunktet er at avtaler er bindende.

Urimelig ektepakt, jf. el. §

Hvis en ektepakt virker urimelig for en av ektefellene, kan

46, annet ledd

domstolene sette den *helt eller delvis* ut av kraft. Dette betyr at hele eller deler av ektepakten ikke lenger gjelder.

Ektefellen som mener ektepakten er urimelig kan reise sak for domstolen. Hvis ektefellene har fullstendig særeie, må ektefellene reise krav om at ektepakten er urimelig innen tre år etter ektefellene ble skilt. Hvis en eller begge av ektefellene har felleseiemidler, må det reises sak før skifteoppjøret er ferdig.

Det skal mye til for at en ektepakt som oppfyller formkravene er urimelig. Domstolen foretar en bred vurdering av blant annet innholdet i avtalen, hvordan den ble inngått og andre relevante forhold.

I stedet for å sette ektepakten til side, kan domstolen avgjøre at den ene ektefellen skal betale et pengebeløp til den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt.

JURK bemerker at en rettssak kan være følelsesmessig og økonomisk belastende. For oversikt over priser og rettsgebyrer kan du gå inn på www.domstol.no.

<https://www.domstol.no/no/rettsgebyr-og-kostnader/>

3.3.3 Tinglysning av ektepakt

Tinglysning, jf. el. § 55

For at ektepakten skal være gyldig overfor ektefellenes kreditorer (for eksempel banken), må den være tinglyst i Ektepaktregisteret.

Fast eiendom må tinglyses dobbelt, jf. § 55 annet ledd

En ektepakt som overfører fast eiendom fra den ene ektefellen til den andre, må tinglyses både i Grunnboka og i Ektepaktregisteret.

3.3.4 Formkrav for særeie bestemt av andre

Særeie kan bestemmes av giver eller arvelater, jf. el. § 48

Den som gir en gave eller etterlater seg arv, kan bestemme om dette skal være i mottakerens særeie.

For arv må særeie bestemmes i testament. Den som gir en gave må bestemme at denne skal være i særeie *samtidig* som gaven gis til ektefellen. Dette bør gjøres skriftlig, fordi skriftlige avtaler er lettere å bevise.

Ektefellen som får gave eller arv som er særeie, må i utgangspunktet akseptere det som er bestemt. Merk at det finnes

unntak, for eksempel dersom gavegiver forutsetter at ektefellen kan endre særerebestemmelsen.

4.0 FREMGANGSMÅTE VED SEPARASJON OG SKILSMISSE

Hvis en ektefelle vil skille seg, må tre krav vanligvis oppfylles:

1. Hvis ektefellene har felles barn under 16 år må de på mekling.
2. Ektefellene må ha vært separert i minst *ett år*, eller samlivet må ha vært brutt i minst *to år*.
3. En av ektefellene må kreve skilsmisse.

4.1 Mekling

Mekling, jf. el. § 26 Ektefeller med felles barn under 16 år må møte til mekling før de kan få separasjon- eller skilsmissesøknad innvilget. Formålet med meklingen er å bli enige om foreldreansvaret, samværsretten og hvor barnet skal bo fast. Det skal legges stor vekt på hva som vil være det beste for barnet.

Hvis du ønsker mer informasjon om begrepene foreldreansvar, samvær og fast bosted kan du kontakte JURK eller se vår brosjyre «Foreldre og barn». Du kan finne brosjyren på <https://foreninger.uio.no/jurk/brosjyrer/foreldre-og-barn2021.pdf>

Meklingsattest, jf. barneloven § 54 For å få separasjons- eller skilsmissebevilling må ektefellene ha meklingsattest. Ektefellene får meklingsattest etter én times mekling. Mekling foregår som regel på familievernkontoret. En meklingsattest gis selv om bare én av foreldrene møter til mekling. Meklingsattesten er gyldig i 6 måneder.

4.2 Separasjon

Søknad om separasjon, jf. el. § 20 første ledd En ektefelle som ikke lenger ønsker å være gift, kan kreve separasjon. Hver av ektefellene kan kreve skilsmisse hvis de har vært separert i ett år.

En ektefelle kan få separasjonsbevilling selv om den andre ektefellen ikke er enig eller samtykker. Ektefellen som søker separasjon trenger heller ikke å gi noen begrunnelse for hvorfor hun eller han ønsker separasjon.

Søknadsskjema til separasjon får du ved å ta kontakt med Statsforvalteren (tidligere fylkesmannen), eller på Statsforvalterens nettside:

<https://www.statsforvalteren.no/nb/portal/Folk-og-samfunn/separasjon-og-skilsmisse/separasjon/>

Separasjon uten virkning ved fortsatt samliv, jf. el. § 20 annet ledd

En separasjon vil ikke få virkning hvis ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet. Det betyr at ektefellen ikke kan få en skilsmisse basert på den separasjonen. Hvis separasjonstiden blir brutt, kan ektefellen søke om en ny separasjonsbevilling.

Samliv i en *overgangstid* til ektefellene flytter fra hverandre, vil ikke avbryte separasjonstiden. Det samme gjelder *korte forsøk* på å ta opp samlivet. To til tre måneder blir vanligvis godtatt. Hvor lange perioder som godtas vurderes konkret i hver sak.

Separasjonen får virkning fra den dagen Statsforvalteren gir separasjonsbevilling.

4.3 Skilsmisse

En ektefelle kan kreve skilsmisse på forskjellige måter.

4.3.1 Skilsmisse etter separasjon

Skilsmisse etter separasjon, jf. el. § 21

Hver av ektefellene kan kreve skilsmisse når de har vært separert i minst ett år.

Ektefellen som vil skilles kan enten søke alene eller sammen med den andre ektefellen. Ektefellene må altså ikke være enige om å skilles for å få godkjent innvilget skilsmissen.

Saksbehandlingstiden kan gå fortere hvis ektefellene er enige og søker sammen.

4.3.2 Skilsmisse etter samlivsbrudd

Skilsmisse etter samlivsbrudd, jf. el. § 22

Ektefellene kan kreve skilsmisse hvis samlivet har vært brutt i minst to år. Dette kalles et samlivsbrudd eller faktisk separasjon. Det er vanligvis nødvendig at ektefellene har flyttet fra hverandre på grunn av bruddet for at det skal regnes som et samlivsbrudd. Ved samlivsbrudd vil heller ikke *korte forsøk* på å

gjenoppta samlivet avbryte samlivsbruddperioden.

Statsforvalteren behandler en søknad om skilsmisse etter samlivsbrudd hvis begge ektefellene er *enige* om at samlivet har vært brutt i minst to år. Hvis en av ektefellene er *uenig* i at samlivet har vært brutt i minst to år, kan ektefellen som vil skilles ta saken til domstolen. En rettssak kan ta lang tid, så hvis en ektefelle vil skilles kan det være lurt å søke om separasjon i tillegg.

Skilsmisse får virkning fra den dagen Statsforvalteren gir skilsmissebevilling.

4.3.3 Skilsmisse på grunn av overgrep

Skilsmisse på grunn av overgrep, jf. el. § 23

En ektefelle kan i noen tilfeller kreve skilsmisse selv om ektefellene ikke har hatt et samlivsbrudd eller vært separert.

En ektefelle kan kreve skilsmisse hvis den andre ektefellen:

1. Har forsøkt å drepe ektefellen eller barna.
2. Har utsatt ektefellen eller barna for *alvorlig mishandling*.
3. Har oppført seg på en måte som fremkaller *alvorlig frykt* for slik mishandling eller drap.

I en slik situasjon kan ektefellen ta saken til retten. Ektefellen må ta saken til retten innen seks måneder etter at hun eller han ble utsatt for eller fikk vite om overgrepet, og senest to år etter at overgrepet skjedde.

Tvangsekteskap, jf. el. § 23 tredje ledd

Hvis ekteskapet var et tvangsekteskap kan ektefellene også kreve skilsmisse uten å ha vært separert eller vært gjennom et samlivsbrudd først. Ved tvangsekteskap kan ektefellen kreve skilsmisse for domstolen.

En rettssak kan ta lang tid, så hvis en ektefelle vil skilles på disse grunnlagene kan det være lurt å søke om separasjon i tillegg.

Fri rettshjelp

Hvis en ektefelle krever skilsmisse av retten på grunn av overgrep eller tvangsekteskap kan hun eller han i noen tilfeller få fri rettshjelp. Fri rettshjelp vil si at staten betaler for en stor del av advokatutgiftene.

Fri rettshjelp kan du søke om hos statsforvalteren. Du kan kontakte JURK for mer informasjon om fri rettshjelp. Du kan også kontakte tingretten der du bor for mer informasjon om fremgangsmåten.

4.4 Annet om skilsmisse

Ektefeller kan ikke gifte seg på nytt mens de er separert, jf. el. § 25 annet ledd

En ektefelle kan ikke inngå et nytt ekteskap før hun eller han er skilt. Dette er fordi det i Norge er forbudt å være gift med to personer samtidig. Ektefeller kan ha samboer eller kjæreste selv om de er gift.

Utenlandske statsborgere

For å få innvilget søknad om separasjon eller skilsmisse, må en av ektefellene ha tilknytning til Norge. Normalt vil statsforvalteren behandle søknader hvis en av ektefellene kan dokumentere at hun eller han har bodd i Norge i minst to år.

Statsforvalteren er ansvarlig for separasjon og skilsmisse. Hvis du har flere spørsmål kan du kontakte statsforvalteren, eller lese mer på www.statsforvalteren.no.

5.0 PRIVAT OG OFFENTLIG SKIFTE

Skifte

Når ektefellene vil gå fra hverandre har de ofte verdier og eiendeler som skal fordeles. Ektefellene kan da gjennomføre et *skifteoppgjør* (også kalt skifte eller deling).

Når ektefellene kan kreve deling, jf. el. § 57

Ektefellene kan kreve at de samlede verdiene skal deles. Dette kan tidligst gjøres når det er gitt bevilling til separasjon eller skilsmisse. Det finnes enkelte andre særregler for når boet kan deles, blant annet hvis tidspunktet er avtalt i ektepakt. Ektefellene kan dele før disse tidspunktene dersom de er enige om det.

Passivitet

Hvis ektefellene venter for lenge med å dele tingene og verdiene sine, risikerer de å miste retten til å kreve deling.

Ektefellene kan gjennomføre et skifte privat eller offentlig.

5.1 Privat skifte

Privat skifte, jf. el. § 95 Privat skifte betyr at ektefellene selv gjennomfører delingen.

5.1.1 Skifteavtale

Avtalefrihet ved skiftet, jf. el. § 65 første ledd Ektefellene har avtalefrihet ved skiftet. Dette betyr at ektefellene fritt kan avtale når og hvordan deling skal skje, og hvilke eiendeler og verdier som skal deles. En slik avtale kalles en skifteavtale.

Ektefellene kan avtale å dele verdiene og eiendelene sine etter delingsreglene i ekteskapsloven, eller på en annen måte.

En skifteavtale er ikke det samme som en ektepakt, og har ingen formkrav. En skifteavtale kan blant annet inngås muntlig eller skriftlig. Den kan ikke inngås før ektefellene har bestemt seg for å gå fra hverandre.

Du kan lese mer om ektepakter i brosjyrens punkt 3.3 «Ektepakter».

JURK anbefaler at man inngår skifteavtalen skriftlig, fordi avtalen da er lettere å bevise i ettertid. I brosjyrens punkt 9.3 kan du se JURKs forslag til skifteavtale.

Ektefeller kan avtale avvik fra ekteskapsloven, eksempelvis avtale at en ektefelle får færre verdier enn hun eller han skulle hatt hvis de fulgte loven. JURK anbefaler derfor at man alltid setter seg godt inn i hvilke rettigheter man har krav på, før man lager en avtale.

5.1.2 Urimelig skifteavtale

Utgangspunktet er at avtaler er bindende.

Urimelig skifteavtale, jf. el. § 65 andre ledd Domstolen kan sette en skifteavtale helt eller delvis til side, hvis den virker urimelig for en av ektefellene. Dette betyr at enten deler av avtalen eller hele avtalen ikke lenger bestemmer hvordan ektefellenes eiendeler og verdier skal fordeles.

Ektefellen som mener skifteavtalen er urimelig kan reise sak for

domstolen. Krav om at skifteavtalen er urimelig etter ekteskapsloven, må reises innen tre år etter at avtalen er inngått. Det finnes imidlertid andre regler i avtaleloven som også kan føre til at en avtale er ugyldig i noen tilfeller.

Det skal mye til for at en avtale er urimelig. I urimelighetsvurderingen ser domstolen blant annet på innholdet i avtalen, hvordan den ble inngått, hva ektefellene har tilført felleseiet og hva ektefellene ville fått hvis de hadde fulgt delingsreglene i ekteskapsloven. Andre forhold kan også være relevante. Du kan lese mer om felleseie i brosjyrens punkt 3.1 «Felleseie».

I stedet for å sette avtalen til side, kan domstolen avgjøre at den ene ektefellen skal betale et pengebeløp til den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt.

5.2 Offentlig skifte

Ektefellene kan kreve offentlig skifte, jf. el. § 96

Hvis ektefellene ikke blir enige om delingen kan hver av dem kreve offentlig skifte. Offentlig skifte betyr at tingretten blant annet deler eiendelene og verdiene mellom ektefellene. Det er i utgangspunktet nok at en av ektefellene krever offentlig skifte. Det har dermed ingenting å si om den andre ektefellen ikke ønsker dette.

Med mindre ektefellene avtaler noe annet under skifteprosessen, vil tingretten dele ektefellenes eiendeler og verdier etter delingsreglene i ekteskapsloven. Du kan lese mer om disse delingsreglene i brosjyrens punkt 6.0 «Delingsreglene i ekteskapsloven».

Offentlig skifte for ektefeller med fullstendig særeie, jf. el. § 96 annet ledd

Hvis ektefellene har en ektepakt med fullstendig særeie, må begge ektefellene være enige om at skiftet skal gjennomføres offentlig. I slike tilfeller må ektefellene kreve offentlig skifte innen to år etter at ekteskapet er oppløst. Du kan lese mer om fullstendig særeie i brosjyrens punkt 3.2 «Særeie».

Med unntak av de tilfeller hvor ektefellene har fullstendig særeie, er det ingen tidsfrist for når ektefellene kan kreve offentlig skifte.

For å få offentlig skifte kan ikke ektefellene ha inngått en avtale om skifteoppgjøret.

Hva skifte
omfatter, jf. el. §
101 tredje ledd

Hvis en av ektefellene krever det, kan tingretten under et offentlig skifte *også* behandle:

1. rett til ektefellebidrag eller ektefellepensjon
2. om en ektepakt er urimelig eller ugyldig
3. tolke en ektepakt og hva som hører til ektefellenes særeie
4. om en ektefelle har bruksrett til felles bolig, eller leierett til felles bolig
5. andre krav som er nødvendige for gjennomføringen av skifte

Offentlig skifte koster penger, og tingretten vil ikke åpne et skifte hvis ektefellenes samlede verdier er mindre enn kostnadene for skiftet. Du kan lese mer om offentlig skifte og fremgangsmåten på domstolenes nettside. www.domstol.no For spørsmål om kostnader kan du kontakte din lokale tingrett.

6.0 DELINGSREGLENE I EKTESKAPSLOVEN

Denne delen av brosjyren gjennomgår reglene om hvordan *verdier* skal deles etter ekteskapsloven. Hvordan bestemte *eiendeler* skal deles etter reglene i ekteskapsloven står det mer om i brosjyrens punkt 7.0 «Naturalfordeling».

Ektefellene kan bli enige om å dele på en annen måte enn reglene som beskrives her. Dette kan du lese mer om i punkt 5.0 «Privat og offentlig skifte».

Reglene beskrives også med et enklere språk i JURKs brosjyre «Deling av ting og penger ved skilsmisse». Denne brosjyren finner du på www.jurk.no.

6.1 Skjæringstidspunktet

Skjærings-
tidspunkt, jf. el.
§ 60 første ledd

Det er den formuen hver av ektefellene hadde på skjæringstidspunktet som skal deles. Formuen består av alle ektefellenes *eiendeler* og *verdier*.

Skjæringstidspunktet er enten tidspunktet statsforvalteren mottok søknad om separasjon eller skilsmisse, eller da samlivet ble brutt. Samlivet regnes normalt som brutt fra det tidspunktet ektefellene

flyttet fra hverandre. Det som skjedde først blir skjæringstidspunktet.

Eiendeler og verdier som en ektefelle skaffer *etter* skjæringstidspunktet skal ikke inn i delingen.

Avkastning etter skjæringstidspunkt, jf. el. § 60 annet og tredje ledd

Avkastning av midler som blir opptjent etter skjæringstidspunktet, skal ikke inn i delingen. Det samme gjelder gjeld som en ektefelle pådrar seg etter skjæringstidspunktet.

6.2 Hovedregel: Likedeling

Hovedregel er at felleseiet deles, jf. el. § 58

Hovedregelen etter ekteskapsloven er at ektefellenes samlede formuer som er felleseie skal *deles likt* etter at det er gjort fradrag for gjeld.

Det er nettoformuen som skal deles. Nettoformue betyr alle samlede verdier minus ektefellenes gjeld.

Eksempel

Kari har en hytte som hun kjøpte under ekteskapet. Ved skjæringstidspunktet er hytta verdt 500 000 kroner. Kari har også en egen gjeld på 100 000 kroner. Ola har en bil som er verdt 400 000 kroner. Ola har også en båt som er verdt 300 000 kroner. Bilen og båten er kjøpt under ekteskapet.

	<i>Kari</i>	<i>Ola</i>
<i>Formue</i>	500 000	400 000 300 000
<i>Gjeld</i>	-100 000	- 0
<i>Nettoformue:</i>	400 000/2 200 000 350 000	700 000/2 350 000 200 000
<i>Hver av dem får:</i>	550 000	550 000

Hva skal deles?

Hva skal Kari dele?

Utgangspunktet er at Karis formue er hytta, verdt 500 000 kroner. Kari kan trekke fra sin gjeld på 100 000 kroner. Hennes nettoformue er da 400 000 kroner. Kari beholder halvparten av nettoformuen, og Ola får den andre halvparten. Dette betyr at hver av dem får 200 000 kroner av Karis nettoformue.

Hva skal Ola dele?

Utgangspunktet er at Olas samlede formue er bilen og båten, til sammen verdt 700 000 kroner. Ola har ingen gjeld. Hans nettoformue er derfor 700 000 kroner. Ola beholder halvparten av nettoformuen, og Kari får den andre halvparten. Dette betyr at hver av dem får 350 000 kroner av Olas nettoformue.

Totalt får Kari og Ola 550 000 kroner hver etter likedelingen.

Du kan lese mer om reglene for hvordan man trekker fra gjeld i brosjyrens punkt 6.5 «Gjeldsavleggelse».

6.3 Skjevdeling

Skjevdeling, jf. el. § 59

Det er flere unntak fra hovedregelen om likedeling. Et av de viktigste unntakene er skjevdeling.

En ektefelle kan kreve å skjevdele (holde utenfor delingen) verdien av formue som klart kan føres tilbake til midler som hun eller han:

1. hadde da ekteskapet ble inngått,
2. har mottatt i arv under ekteskapet, eller
3. har fått i gave fra andre enn ektefellen under ekteskapet.

Verdiregel

Skjevdelingsregelen er en verdiregel, og gir bare rett til å holde bestemte *verdier* utenfor delingen, ikke bestemte eiendeler.

6.3.1 Skjevdeling er et nettokrav

Det er kun nettoverdien som kan skjevdeles

Det er nettoverdien av skjevdelingsmiddelet som kan holdes utenfor delingen. Dette betyr at hvis en ektefelle skal skjevdele midler hun eller han hadde med inn i ekteskapet, skal all gjeld ektefellen hadde ved ekteskapsinngåelsen normalt trekkes fra.

Eksempel

Kari og Maria giftet seg. Kari hadde kjøpt en bolig før de giftet seg, som de flyttet sammen i. Da de giftet seg var boligen verdt

en million kroner, men Kari hadde gjeld tilknyttet boligen på 800 000 kroner. På skjæringstidspunktet var boligen fremdeles verdt en million. Da kan Kari skjevdele nettoverdien, altså 200 000 kroner.

Eksempel

Hvis ektefellen hadde mer gjeld enn formue ved ekteskapsinngåelsen, har ektefellen ikke et skjevdelingskrav. *I tillegg til boliglånet hadde Kari et studielån på 300 000 kroner. Fordi Kari hadde verdier til en million kroner, men en samlet gjeld på 1,1 million kroner, har hun ikke et skjevdelingskrav.*

I mange tilfeller er det gjeld knyttet til et skjevdelingsmiddel når ektefellene gifter seg. Da vil ektefellene ofte nedbetale gjelden i løpet av ekteskapet. Om en ektefelle kan skjevdele den nedbetalte delen, kommer an på hvilke midler som er brukt til nedbetalingen. Hvis gjelden er nedbetalt med felleseiemidler, skal denne delen gå til likedeling. Hvis gjeld er nedbetalt med skjevdelingsmidler, kan denne delen kreves skjevdelte.

**Eksempel
Felleseiemidler**

Eksempel 1:

Susanne og Ane er gift. Ane eide en kajakk verdt 100 000 kroner på tidspunktet de giftet seg. Det var en gjeld på 50 000 kroner tilknyttet kajakken. Ane betaler gjelden på nedbetaling med lønnsinntektene sine hver måned. Gjelden er da betalt med felleseiemidler, som ofte kalles likedelingsmidler. Ane kan da bare skjevdele nettoverdien av kajakken, altså 50 000 kroner, (Kajakkens verdi (100 000 kroner) minus gjelden (50 000 kroner)). Den delen av kajakken som er nedbetalt under ekteskapet, skal deles likt. Ane får da 75 000 kroner, mens Susanne får 25 000 kroner.

**Eksempel
Skjevdelings-
midler**

Eksempel 2:

Susanne og Ane er gift. Ane eide en kajakk verdt 100 000 kroner på tidspunktet de giftet seg. Det var en gjeld på 50 000 kroner tilknyttet kajakken. Under ekteskapet arvet Ane 70 000 kroner.

Ane bruker de arvede midlene til å betale ned den resterende gjelden på kajakken. Ane kan da skjevdele hele verdien av kajakken. Dette er fordi arv også er skjevdelingsmidler.

6.3.2 Skjevdeling må kreves og bevises

Skjevdeling inntreffer ikke automatisk, men må *kreves* og *bevises*.

Det er den ektefellen som krever skjevdeling som må bevise at verdiene faktisk stammer fra arv, gave fra andre enn ektefellen, eller fra før ekteskapsinngåelsen.

Forbrukte midler En ektefelle kan ikke skjevdele verdier som er brukt opp før skjæringstidspunktet. Dersom en ektefelles arv blir brukt til å betale for eksempel forbruksutgifter eller familieferie, er midlene forbrukt og skjevdelingskravet tapt.

Ombyttede midler Er midlene ombyttet i andre varige verdier, kan verdiene være i behold. Hvis en ektefelle for eksempel arver en båt, og selger båten for å kjøpe en bil, kan hun eller han kreve verdien av bilen skjevdelt.

Strengt beviskrav ved skjevdeling Hvis verdien er ombyttet mange ganger, eller hvis ektefellene har sammenblandet økonomi, kan det være vanskelig å bevise at skjevdelingsmiddelet er i behold. Hvis det er tvil om verdiene klart kan føres tilbake til et skjevdelingsmiddel, skal denne tvilen gå utover den som krever skjevdeling. Hvis en ektefelle ikke kan bevise at hun eller han har skjevdelingsmiddelet i behold, gjelder regelen om likedeling.

6.3.3 Verdivariasjon

Utgangspunkt Skjevdelingsmiddelet kan stige eller synke i verdi i løpet av ekteskapet. I utgangspunktet er det verdien skjevdelingsmiddelet har på skjæringstidspunktet som kan skjevdeles. Du kan lese om skjæringstidspunktet under brosjyrens punkt 6.1 «Skjæringstidspunktet».

Verdistigning Hvis skjevdelingsmiddelet har steget i verdi før skjæringstidspunktet, må man se på grunnen til verdistigningen for å finne ut om ektefellene kan skjevdele hele eller deler av nåverdien.

Verdistigning som følge av markedssvingninger Verdistingninger som følger av markedssvingninger kan normalt kreves skjevdelt. En leilighet kan for eksempel stige i verdi på grunn av vekst i boligmarkedet, og stigningen kan i utgangspunktet kreves skjevdelt.

Verdistigning som følge av ektefellenes innsats

Verdistigninger som følger av ektefellenes innsats kan som utgangspunkt ikke kreves skjevdelt. Hvis ektefellene for eksempel har pusset opp en leilighet under ekteskapet, og oppussingen fører til verdistigning, skal denne verdistigningen normalt likedeles. Midler som er brukt til alminnelig vedlikehold for å opprettholde verdien til skjevdelingsmiddelet, skal ikke likedeles.

Eksempel

Kristoffer og Emma er gift. Kristoffer arvet en båt til verdi 600 000 kroner under ekteskapet. En gjeld på 450 000 kroner (3/4 av båtens verdi) var knyttet til båten. Kristoffer kan i utgangspunktet kreve skjevdeling av båtens nettoverdi på 150 000 kroner, altså 1/4 av båtens verdi. På grunn av markedssvingninger stiger båtens verdi til 1,2 millioner kroner. Kristoffers skjevdelingskrav er fremdeles på 1/4 av båtens verdi, som nå tilsvarer 300 000 kroner på skjæringstidspunktet.

6.3.4 Ektefellen må eie det de skjevdeler

En ektefelle kan kun kreve å skjevdele det hun eller han selv eier.

Eksempel

Ole eide et hus alene da han giftet seg med Sevgi. Han kan i utgangspunktet skjevdele hele verdien av huset. Etter at Sevgi og Ole har vært gift i 20 år, har Sevgi bidratt både direkte og indirekte, og huset har blitt et felles prosjekt. En domstol har truffet en avgjørelse om at Sevgi har opparbeidet seg en sameieandel, slik at de eier halve huset hver. Ole kan derfor bare skjevdele 50 % av husets verdi. Den andre halvdel er i utgangspunktet likedelingsmidler.

6.3.5 Unntak fra skjevdeling

Begrensninger i skjevdelingsretten, jf. el. § 59 andre ledd.

Dersom det vil føre til et åpenbart urimelig resultat for den andre ektefellen, kan skjevdelingsretten begrenses eller falle helt bort. Ved vurderingen skal det legges vekt på ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien. Dette er en snever unntaksregel.

Videre faller skjevdelingsretten bort dersom en ektefelle blir sittende i uskiftet bo.

Avtale seg bort fra

Ektefellene kan også avtale seg bort fra skjevdelingsretten ved ektepakt.

skjevdelingsretten, jf. el. § 44

Utvidelse av skjevdelingsretten i særskilte tilfeller, jf. el. § 59 tredje ledd

Dersom sterke grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å skjevdele verdien av felleseiet som ikke ellers kan skjevdeles. Dette er en meget snever unntaksregel. Domstolene vil her foreta en konkret helhetsvurdering.

Skjevdeling ved gjenopptatt samliv, jf. el. § 59 fjerde ledd

Dersom ektefellene har gjenopptatt samlivet etter separasjon og deling har funnet sted, kan verdiene hver av ektefellene fikk ved delingen kreves skjevdelt. Dette gjelder også verdier hver av dem har ervervet i separasjonstiden før gjenopptakelse av samlivet.

6.4 Unntak: Særeie

Særeie, jf. el. § 42

Gjenstander som er særeie skal holdes utenfor delingen, og skal dermed ikke med i skifteoppgjøret. Dersom ektefellene har fullstendig særeie, tar hver av dem sitt ved delingen av boet. Ved delvis særeie, holdes midler som er særeie utenfor, mens resten av formuen deles etter reglene om felleseie.

Krav på vederlag ved økning av særeie, jf. el. § 63

Hvis en ektefelle har brukt felleseiemidler til å øke verdien av sitt særeie, kan den andre ektefellen kreve et vederlag. Det er bare anledning til å kreve vederlag dersom ektefellen som skal betale vederlag har midler igjen etter at gjelden er trukket fra. Vederlaget kan betales i avdrag.

Kan tilkjennes et vederlag ved vesentlig medvirkning til økning av den andre sitt særeie, jf. el. § 73

Hvis en ektefelle gjennom bidrag til familiens underhold, ved arbeid eller på annen måte i vesentlig grad har medvirket til å øke den andre ektefellens særeie, er det også anledning til å tilkjenne vedkommende et vederlag.

6.5 Gjeldsavleggelse

Nærmere om gjeldsfradraget, jf. el. § 58 annet ledd

En ektefelle som bare har felleseiemidler (ikke særeiemidler) og ikke krever verdier holdt utenfor deling (skjevdeling), kan gjøre fradrag for all sin gjeld i det vedkommende eier, uten hensyn til hva gjelden stammer fra.

Gjeldsfradrag, jf. el. § 58 tredje ledd

Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av felleseie, kan det kreves fradrag for selv om en

av ektefellene har skjevdelingsmidler eller særeie. Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er særeie, kan det bare gjøres fradrag for når den totale verdien av særeie og eventuelle skjevdelingsmidler ikke er stor nok til å dekke gjelden.

Annen gjeld kan for eksempel være forbrukergjeld eller studielån

For annen gjeld, som for eksempel studiegjeld og forbruksgjeld, kan det gjøres et forholdsmessig fradrag.

Reglene om annen gjeld kan være vanskelige å forstå. For annen gjeld skal en forholdsmessig del trekkes ifra, hvis man har skjevdelingsmidler eller særeiemidler.

For å finne ut hvor mye man kan gjøre fratrukk for i felleseiemidlene må man bruke denne formelen:

$$\text{studielån} \times \left(\frac{\text{netto(n) likedelingsmidler(lm)}}{n \text{ lm} + n \text{ skjevdelingsmidler} + n \text{ særeie}} \right) = \text{del av studielånet man kan fratrukke i lm}$$

Eksempel:

Egil og Kathrine skal skilles. Egil har et studielån på 500 000 kroner. Han har også en hytte i særeie verdt 800 000 kroner. Videre har Egil felleseiemidler til en verdi av 200 000 kroner.

$$500\,000 \times \left(\frac{200\,000}{200\,000 + 800\,000} \right) = 100\,000 \text{ kan trekkes fra på skiftet}$$

Hvis Egil ikke hadde hatt særeiemidler kunne han trukket all gjeld fra likedelingsmidlene ved gjennomføring av skiftet.

7.0 RETTIGHETER TIL EIENDELER

7.1 Naturalfordeling

Denne delen av brosjyren beskriver reglene om hvordan *eiendeler* skal deles etter ekteskapsloven. Hvordan bestemte *verdier* skal deles etter reglene i ekteskapsloven står det mer om i brosjyrens punkt 6.0 «Delingsreglene i ekteskapsloven».

Ektefellene kan bli enige om å dele på en annen måte enn reglene som beskrives her. Dette kan du lese mer om i punkt 5.0 «Privat

og offentlig skifte».

Reglene beskrives også med et enklere språk i JURKs brosjyre «Deling av ting og penger ved skilsmisse». Denne brosjyren finner du på www.jurk.no.

Rett til å beholde egne eiendeler, jf. el. § 66

Hver av ektefellene har rett til å beholde eiendeler og rettigheter som vedkommende fullt ut eller for det vesentlige eier, dersom det ikke vil føre til et åpenbart urimelig resultat. En ektefelle kan også kreve å overta en eiendel som ektefellene eier sammen, forutsatt at man oppfyller kravet til vesentlig å eie den. Dersom man eier en gjenstand med mer enn ca. 75 %, blir man ansett for å eie en vesentlig del.

Overtakelse av felles bolig og vanlig innbo, jf. el. § 67

En ektefelle kan kreve å overta den tidligere felles boligen eller vanlig innbo når særlige grunner taler for det. Dette gjelder selv om den andre ektefellen eier mer enn 75 % av eiendelen. Ved vurderingen skal det legges vekt på barnas og ektefellens behov. Kravet til særlige grunner er ikke strengt. Det er normalt tilstrekkelig dersom den ene ektefellen kan sannsynliggjøre at denne har større behov for boligen enn den andre ektefellen. Den ektefellen som skal ha barna boende fast hos seg stiller vanligvis sterkt. Dersom den ene ektefellen har arvet eiendommen eller fått den i gave fra sin familie, kan den andre ikke kreve å overta den. Dette er en praktisk viktig regel. Det samme gjelder dersom ektefellen har odelsrett til eiendommen.

Bruksrett til bolig, jf. el. § 68

Selv om den ene ektefellen overtar boligen, kan den andre ektefellen tilkjennes en bruksrett. Dette gjelder alle typer boliger, også de boliger som er ervervet av den andre ektefellen før ekteskapet ble inngått. Bruksrett i den andre ektefelles særeie kan også tilkjennes når særlige grunner taler for det.

Ved vurderingen av om bruksrett skal tilkjennes, skal det legges vekt på barnas og ektefellenes behov. Et viktig moment som taler for bruksrett for den ene ektefellen er at denne ektefellen skal ha barna fast boende hos seg. Bruksretten kan tidsbegrenses. Den skal vare så lenge man har behov for den.

Husleie jf. el. § 68 andre ledd

Der boligen er i sameie mellom ektefellene og bare den ene ektefellen bor i boligen, kan den andre kreve husleie. Dette gjelder også der den ene ektefellen har fått en bruksrett i en bolig som den andre ektefellen eier fullt ut. Ektefellen kan bare kreve

husleie for den delen av boligen han eller hun eier. Husleien skal tilsvare vanlig markedsleie dersom ektefellene ikke har avtalt noe annet.

JURK gjør oppmerksom på at dersom boligen er i sameie må den som flytter ut fortsatt dekke sine økonomiske forpliktelser i forbindelse med boligen, så lenge sameierne ikke avtaler noe annet. Dette gjelder for eksempel boliglån og betaling av nødvendige eller faste utgifter tilknyttet boligen.

Man må kreve husleie, jf. el. § 68 andre ledd

Husleien løper fra det tidspunkt det blir satt fram krav om det. Dermed kan man ikke kreve husleie for tiden som har gått, men bare for framtiden. Krav om husleie kan tidligst fremsettes når man selv har flyttet ut. Kravet bør av bevisshensyn settes fram skriftlig.

Verdsettelse av eiendeler, jf. el. § 69

Dersom ektefellene ikke blir enige om en eiendels verdi, skal verdien fastsettes ved skiftetakst. Skiftetakst er relativt kostbart. Det er derfor en fordel om ektefellene kan bli enige om å la en takstmann taksere eiendelen. Verdien skal tilsvare eiendelens omsetningsverdi.

Risiko for svingninger, jf. el. § 69 annet ledd

Beholder en ektefelle eiendeler som vedkommende eier fullt ut, skal taksten tilsvare eiendelens verdi på skjæringstidspunktet. Det betyr at man selv har risikoen for verdisvingninger etter dette tidspunktet.

Dersom den ene ektefellen ikke eier en eiendel fullt ut, må det skilles mellom privat og offentlig skifte for å fastsette tidspunktet for verdiverdsettelsen.

Skifter ektefellene offentlig, skal verdien på tidspunktet da ektefellen fikk tilkjent eiendelen legges til grunn. Skifter ektefellene privat, skal tidspunktet da det ble bestemt hvem som skal ha eiendelen legges til grunn. Du kan lese mer om offentlig og privatskifte i punkt 5.0.

Reell likedeling, jf. el. § 70

I en del tilfeller vil en ektefelle overta gjenstander som i verdi overstiger det vedkommende skal ha etter den økonomiske likedelingen. Da skal ektefellen betale den andre det overskytende, slik at resultatet blir en reell likedeling.

Eksempel:

Lars og Kari skal skille seg. De har et hus og en bil i felleseie, huset er verdt 1 500 000 kroner og bilen 500 000 kroner. Kari skal overta huset og Lars bilen. Kari må da betale Lars 500 000 kroner, slik at de begge sitter igjen med verdier til 1 000 000 kroner, slik at det blir reell likedeling.

Salg av ektefellenes eiendeler, jf. el. § 71

Eiendeler som ikke blir overtatt av ektefellene kan hver av dem kreve solgt på det åpne markedet. Private brev og andre eiendeler som det vil virke støtende om blir solgt til fremmede, kan ikke selges til utenforstående.

Kan kreve salg via namsmyndighetene, jf. el. § 71

Hver av ektefellene kan kreve at salget skal skje gjennom namsmyndighetene etter reglene om tvangssalg. Det enkleste er likevel om man klarer å selge uten namsmyndighetenes hjelp, slik at man for eksempel selger boligen gjennom en eiendomsmegler. Ved salg har hver av ektefellene forkjøpsrett under ellers like vilkår.

7.2 Utgifter fra samlivsbruddet til skiftet er avsluttet

Den som eier gjenstanden etter samlivsbrudd betaler utgiftene tilknyttet tingen, jf. sameieloven § 9

Fra samlivsbruddet til skiftet er avsluttet, dekkes utgifter av den som eier gjenstanden utgiftene knytter seg til. Er den i sameie, skal begge ektefellene betale utgiftene. For felles bolig gjelder det samme, men den som blir boende kan bli krevd for husleie.

7.3 Følgende eiendeler kan en ektefelle holde utenfor delingen

Personlige eiendeler, jf. el. § 61 bokstav a

Personlige eiendeler som for eksempel klær, smykker og familiebilder fra egen slekt kan en ektefelle holde utenfor delingen, med mindre det vil virke åpenbart urimelig etter forholdene. Dette er forloddskrav. Er en eiendel bare benyttet av den ene ektefellen, er dette ikke i seg selv nok til å holde gjenstanden utenfor delingen. Det at gjenstanden bare kan oppfylle den ene ektefellens behov, kan derimot være nok.

Trygderettigheter, jf. el. § 61 bokstav b

Rettigheter i en offentlig trygdeordning og rettigheter i offentlige eller private pensjonsordninger, kan holdes utenfor delingen. Det

samme gjelder også for livrenter og noen forsikringstyper.

Hvis en ektefelles uttak av slike rettigheter fører til at den andre ektefellen blir urimelig dårlig stilt, kan hun eller han tilkjennes et pengebeløp for å hindre dette. Mange misforstår dette og tror det er snakk om en overføring av pensjonspoeng. Det stemmer ikke.

Ved vurdering av om det skal tilkjennes kompensasjon, skal det blant annet legges vekt på om ekteskapet har vært langvarig, ektefellene alder, mulighet for inntektsgivende arbeid og mulighet til å tjene opp egne pensjonsrettigheter.

**Andre unntak,
jf. el. § 61
bokstav c**

Eiendeler og rettigheter av personlig karakter kan holdes utenfor delingen. Dersom den ene ektefellen blir urimelig dårlig stilt som følge av dette, kan denne tilkjennes kompensasjon. En rettighet er av «personlig karakter» når den er så nært knyttet til ektefellen at det vil virke støtende eller urimelig om verdiene skulle deles. Eksempel på en rettighet av personlig karakter kan være opphav til åndsverk.

**Ekteskapsloven
§ 61 bokstav d**

Verdien av erstatning, trygd eller forsikring som er ment å dekke utgifter og tap i fremtidig erverv ved personskade, kan holdes utenfor delingen. Det samme gjelder ménerstatning, yrkesskadeforsikring og oppreisning. Det er et vilkår at verdiene er i behold. Dersom verdien er i behold på grunn av den andre ektefelles innsats, kan beløpet settes ned. Det viktige er her om man har fått forsikringen for fremtidig erverv, og om det er i behold.

Utbetalinger fra arbeidsgiver i forbindelse med oppsigelse eller førtidspensjonering kan holdes utenfor delingen etter samme regler som for erstatning og trygd.

**Barnas ting, jf.
el. § 61 bokstav e**

Den av ektefellene som skal ha barna fast boende hos seg kan kreve å beholde eiendeler bestemt til bruk for barna. Barnas eiendeler skal derfor ikke deles ektefellene imellom.

8.0 ANDRE SPØRSMÅL

8.1 Ektefellebidrag

Underholdsplikt Ektefellene har under ekteskapet gjensidig underholdsplikt. Når

opphører ved samlivsbrudd, jf. el. § 79

ekteskapet opphører ved separasjon og skilsmisse, er hovedregelen at denne underholdsplikten opphører. Det samme gjelder ved samlivsbrudd.

I noen tilfeller kan man få ektefellebidrag, jf. el. § 79 andre og tredje ledd

Dersom en ektefelles evne og mulighet til å sørge for passende underhold er blitt dårligere som følge av omsorgen for felles barn eller fordeling av felles oppgaver under samlivet, kan den andre ektefellen pålegges å betale bidrag. I andre tilfeller kan bidrag bare pålegges dersom særlige grunner taler for det.

Bestemmelsen tar sikte på tilfeller der den ene ektefellen har redusert ervervsevne på grunn av omsorg for barn, ved at ektefellen for eksempel har vært hjemmeværende eller at hun har hatt tatt en større del av oppgavene i hjemmet. Noen momenter som vektlegges i en vurdering om hvorvidt det skal tilkjennes ektefellebidrag er ekteskapets varighet, bidragsmottakerens alder, om vedkommende har hatt omsorg for felles barn og mulighetene bidragsmottakeren har til å skaffe seg arbeid.

Fastsettelse av bidrag, jf. el. § 83 og § 84

Ektefellene kan inngå avtale om bidrag. Dersom ektefellene ikke blir enige om bidragsspørsmålet, kan hver av dem kreve at det avgjøres av domstolene. Dersom begge ønsker det, kan spørsmålet i stedet avgjøres av NAV. Ektefellene kan kreve avgjørelse om bidragsspørsmålet, selv om de tidligere har inngått avtale om bidrag. Videre kan hver av ektefellene kreve at bidrag som er fastsatt av NAV eller domstolene endres eller oppheves dersom særlige grunner foreligger.

Tidsbegrensning av bidrag, jf. el. §§ 80 og 81

Bidrag skal fastsettes for en begrenset tid på inntil tre år. Foreligger det særlige grunner kan bidrag fastsettes for lengre tid eller uten tidsbegrensning. Bidrag kan pålegges for en tid som ligger inntil tre år før kravet ble satt fram overfor NAV eller domstolen. Bidraget skal som utgangspunkt fastsettes som løpende bidrag. Når særlige grunner taler for det, kan bidrag likevel fastsettes til en engangssum.

Retten til bidrag faller bort ved ekteskap eller ved bidragspliktiges død, jf. el § 82

Retten til bidrag faller bort hvis den bidragsberettigede inngår nytt ekteskap, eller den bidragspliktige dør.

8.2 Midlertidige avgjørelser om separasjon, bidrag, bruksrett og besøksforbud

**Midlertidig
avgjørelse, jf. §
92**

En ektefelle kan begjære at retten treffer midlertidig avgjørelse om separasjon, rett til bidrag, bruksrett til bolig eller vanlig innbo i det felles hjemmet eller forby en ektefelle å komme til den eiendommen eller boligen den andre ektefellen oppholder seg i. En slik midlertidig avgjørelse kan også treffes før separasjon er krevd eller søksmål om skilsmisse er reist, men da kreves det at det foreligger særlige grunner. Når ikke annet er bestemt gjelder en midlertidig avgjørelse fram til spørsmålet om separasjon, bidrag eller bruksrett er rettskraftig avgjort.

Særlige grunner vil bl.a. foreligge hvis det av hensyn til ektefellen eller barna er behov for å få fjernet en ektefelle fra hjemmet.

8.3 Lovvalg

Utgangspunktet i norsk rett er at skifteoppgjøret skal gjennomføres etter de reglene som gjelder i det landet der ektefellene hadde sitt første felles bosted. Første felles bosted er det landet ektefellene først bodde sammen i etter at de giftet seg. Ektefellene må også ha hatt en intensjon om å bli værende i det landet de hadde første felles bosted. Ektefellene kan likevel bli enige seg imellom at norsk rett skal gjelde for skifteoppgjøret.

9.0 EKSEMPEL PÅ SKIFTEOPPGJØR OG SKIFTEAVTALE

Her følger et tenkt skifteoppgjør. Vi viser hvordan det økonomiske oppgjøret blir når man følger ekteskapslovens regler, og deretter hvordan gjenstandene og verdiene kan fordeles.

9.1 Faktum

Lars og Kari giftet seg i 1985. De er nå separert og skal foreta et skifte. I 1990 kjøpte de et hus sammen til 500 000 kroner. 50 000 kroner av huset ble betalt av Kari med penger hun hadde fått i gave fra sin mor. Det øvrige ble finansiert med et lån. Ved skjæringstidspunktet er huset verdt 2 000 000 kroner. Gjelden på huset er 300 000 kroner.

Lars og Kari har opp gjennom årene hatt forskjellige biler. Den de har nå er på skjæringstidspunktet verdt 200 000 kroner. Gjelden er på 100 000 kroner. Ektefellene eier bilen sammen og er sammen ansvarlig for lånet.

Kari fikk i 1997 ei hytte som arv fra sin far. Farens testament fastsatte at hytta skulle være hennes særeie. Hytta er på skjæringstidspunktet verdt 500 000 kroner. Kari har tatt opp lån for å pusse opp hytta. Restgjelden er nå på 200 000 kroner.

Lars kjøpte i 2005 et maleri av en kunstnervenn. Maleriet er på skjæringstidspunktet verdt 50 000 kroner.

De første årene Lars og Kari var gift, studerte både Lars og Kari. Lars har på skjæringstidspunktet en studiegjeld på 100 000 kroner. Kari har nedbetalt sin studiegjeld.

9.2 Verdimessig fordeling

Hovedregel: likedeling

De lurer på hvordan de skal dele verdiene:

1. Hovedregelen etter el. § 58 er at alle midler skal deles likt. Det er som nevnt noen unntak fra denne regelen. Derfor må man finne ut om noe kan holdes utenfor deling.
2. Kari har både skjevdelingsmidler og særeiemidler, og dette skal dermed holdes utenfor deling jf. el. § 59 og el. § 42.

Unntak fra hovedregel: skjevdeling

3. Skjevdelingsmidlene tilknyttet huset:
50 000 kroner av 500 000 kroner var gave fra moren til Kari. Dette utgjør 10 % av boligens verdi. I dag er boligen verdt 2 000 000 kroner. Kari kan dermed skjevdele 10 % av 2 000 000 kroner. Det utgjør 200 000 kroner.

Det blir dermed 1 800 000 kroner til likedeling av huset. Det utgjør 900 000 kroner på hver av dem

Særeie

4. Særeiemidler:
Hytta er verdt 500 000 kroner. Det er videre 200 000 kroner i gjeld tilknyttet hytta. Når man har særeiemidler, skal gjeld tilknyttet disse midlene trekkes fra i særeiemidlene først. Karis særeie utgjør 300 000 kroner.

Gjenstand	Totalbeløp	Kari		Lars
		Felleseie	Særeie Skjevdelings- midler	Felleseie
Bruttoverdier				
Bolig	2 000 000	900 000	200 000	900 000
Bil	200 000	100 000		100 000
Hytte	500 000		500 000	
Maleri				50 000
Gjeld				
Bolig	-300 000	-150 000		-150 000
Bil	-100 000	-50 000		-50 000
Hytte	-200 000		-200 000	
Studiegjeld	-100 000			-100 000
Nettoverdier		800 000	500 000	750 000

Fra Kari kommer 800 000 kroner til deling og fra Lars kommer det 750 000 kroner. Karis skjevdelingsmidler og særeie holdes som nevnt utenfor deling.

Hver av ektefellene skal ha 775 000 kroner hver som er felleseiemidler. Dette kommer man fram til ved å summere de beløpene som kommer til deling fra hver av ektefellene og dele på to:

$$800\,000 + 750\,000 = 1\,550\,000$$

$$1\,550\,000 : 2 = 775\,000$$

I tillegg skal Kari ha skjevdelingsmidler som tilsvarer 200 000 kroner.

$$775\,000 + 200\,000 = 975\,000.$$

Videre har hun 300 000 kroner (500 000 (verdien på hytta) - 200 000 (gjeld på hytta)) i netto særeieidder.

$$\text{Totalt skal Kari dermed ha } 975\,000 + 300\,000 = 1\,275\,000.$$

Til sammen skal Lars ha 775 000 kroner, og Kari skal ha 1 275 000 kroner.

9.3 Naturalfordeling

Med naturalfordeling menes hvem som overtar de ulike eiendelene/tingene.

I vårt tilfelle blir Lars og Kari enige om at Lars skal overta boligen. Han skal også overta gjeld knyttet til boligen. Kari skal overta bilen, og gjelden knyttet til denne. Ellers beholder hver det vedkommende eier.

Lars overtar	Gjenstandens verdi i kroner	Kari overtar	Gjenstandens verdi i kroner
Bolig	2 000 000	Bil	200 000
Maleri	50 000	Hytte	500 000
Gjeld bolig	-300 000	Gjeld bil	-100 000
Studiegjeld	-100 000	Gjeld hytte	-200 000
Overtar totalt	1 650 000	Overtar totalt	400 000

Lars overtar midler for 1 650 000 kroner. Kari overtar midler for 400 000 kroner. Som tidligere nevnt skal verdien på midlene man får etter fordeling tilsvare verdien man har krav på etter den verdimessige fordelingen. Lars må dermed betale Kari ut hvis han skal overta boligen. Kari skulle etter den verdimessige fordelingen ha 1 275 000 kroner.

Lars må dermed betale Kari:
 $1\,275\,000 - 400\,000 = \underline{875\,000 \text{ kroner}}$

Kari vil da sitte igjen med verdier tilsvarende 1 275 000 kroner.
(400 000 + 875 000)

Lars vil da sitte igjen med verdier tilsvarende 775 000 kroner.
(1 650 000 - 875 000)

9.4 Skifteavtale

Skifteavtale

Kari Nordmann, født (dato) og Lars Nordmann, født (dato) er med denne avtalen enige om det økonomiske oppgjøret i forbindelse med partenes separasjon/skilsmisse:

1. Lars Nordmann overtar boligen i Lillevikveien 2, 1234 Lillevik, gnr 3, bnr 25. Kostnader i forbindelse med gjennomføringen av overtakelsen av boligen bæres av Lars Nordmann.
2. Lars Nordmann overtar alene lånet som hviler på boligen, lån nummer 1234 55 6789. Kostnader i forbindelse med overtakelsen av lånet bæres av Lars Nordmann. For øvrig beholder hver sine egne gjeldsposter.
3. Kari Nordmann overtar bilen med reg. nr. AB 12345 og gjelden tilknyttet denne.
4. Hver beholder bankkonti i eget navn.
5. Kari Nordmann beholder hytta.
6. Lars Nordmann betaler Kari Nordmann ut av boligen som nevnt i punkt 1 med 875 000 kroner innen (dato).
7. Innbo og løsøre fordeles mellom partene i en separat avtale.

Ved gjennomføringen av denne avtalen anses skiftet mellom Kari Nordmann og Lars Nordmann som endelig oppgjort og partene har intet mer å kreve av hverandre i forbindelse med skifteoppgjøret. Denne avtalen er inngått i 2 -to- eksemplarer, ett til hver av partene.

Sted/dato:

.....
Kari Nordmann

Sted/dato:

.....
Lars Nordmann

10.0 HVEM KAN DU KONTAKTE FOR MER HJELP?

- Statsforvalteren (tidligere fylkesmannen)** Hvert fylke har en egen statsforvalter og telefonnummer til din lokale statsforvalter finner du på nettsiden: www.statsforvalteren.no
- Jusshjelpa i Nord-Norge** Terminalgata 38, 9019 Tromsø,
Tlf: 77 64 45 59
- Oslo Kommune fri rettshjelp NAV-kontor** Storgata 19, 0184 Oslo
Tlf: 23 48 79 00
Finnes i hver kommune
Tlf: 55 55 33 33
- Domstolene** Hvis du har spørsmål om å ta en sak til domstolen, kan du finne informasjon om dette på nettsiden www.domstol.no.
- Advokat** Har du behov for hjelp fra en advokat, kan du ta kontakt med en advokat. Hvis du ikke vet hvilken advokat du skal kontakte, kan du finne ulike advokater på nettsiden www.advokatenhjelperdeg.no.

JURK

www.jurk.no

22 84 29 50
Skippergata 23, 0154 Oslo